XIX'garren urtea, 233 - Dagonillak 1967 - Dagonillak, 13

zeruko
ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 26666 - PREZIOA 4 PEZETA

Euskal Pastorala Maule'n

Ona emen guziak alaituko dituan berri on bat: ill onen 20 eta 27'an Euskal Pastoral eder bat agertuko digute Xiberotarrak, Mauleko Urian.

Azken aldi onetan, begiak pixka bat idekitzen asi geran garai onetan, Pastoralaren berezitasunataz asko mintzatzen ari gera; gutxik ikusi al izan dute ordea, ez bai da egunero ikusi al diteken gauz bat, ezta askotaz gutxiago ere. Lan aundia artu bear izaten dute muntatu al izateko, beste alde jende asko bear da, ta gauz denetako ostopoa, diru asko bear baita.

Aurten «Chiquito de Cambo» prestatzekotan zirala jakin genduanean, gogotik poztu giñan, baiñan gure pozak ez zuan asko iraun, denpora gutxi barru ez zutela egiterik adierazi bai ziguten. Or aritu dira burruka bizian, batzuek bear zala egin, Pastorala ezin il zitekeala, euskal aberastasun au ezin zela galdu, ta beste aldetik eragozpen guziak; azken ondorena ezin obeagoa izan da ordea ta or ditugu begi belarri Etchahun'ek idatzitako pertsuari beren buruak lotuta.

Etchahun idazlea, bere semearekin izango da gidari ta «metteurs en sceine» Uruty ta Laferrine, Gareindein'go jaunak. Egin edo ez egin zalantzan ibildu ba dira ere, orain egitea erabaki duten garaian gauz nagusi bat egin nai dute, azken urte guzietan izan dan Pastorala'rik aundiena. «Mustra» eder batekin ekin nai diote, oitura zaarreneko aberastasun guziarekin, ta Pastorala bitartean Satanak mintzatuko dira, dantzatuz, 18'gn. mendean bezela.

Iruri'ko Pierre Bordacare'k idatzi duen seigarren Pastoral unek (leen: Etchahun, Matalas, Berterretche, Sancho Azkarra ta Iruri'ko kundea) iñoiz ez bezelako arrakasta izango duen ziurtasun osoan gire, gure antzertiaren oñarriak or bai ditugu, ta gaur egun gure izakeraren aztarketa bizian garanez ta kanpotarrak berak sinestu eziñezko paregabetasunak arkitzen dizkiotenez, lo zorroan ez dugu jarraitu naiko.

Kontuan artu, Pastoralak luzeak izaten dirala. Aurtengo unek 4 bat ordu iraungo ditu ta aurrez «muestra» izango danez, gure oiturarako goiz asiko dala, eguardiko ordubatean, alegia. Ez dakitena da bi igandetan «mustra» egin al izango duten, 20'an egingo dala, ori da oraingoz erabakia.

Berri au jakin bezin azkar eta emen, alderdi onetan, ikusi nai luken jende asko eta asko izango danez, ba dakigu artu emanetan dirala datorren illaren 3'an gauz bera Donostian egin al izateko; lerro auek idazten ari naizen unean ordea ez da ezer erabakirik; amets utsean ez al da geldituko beintzat.

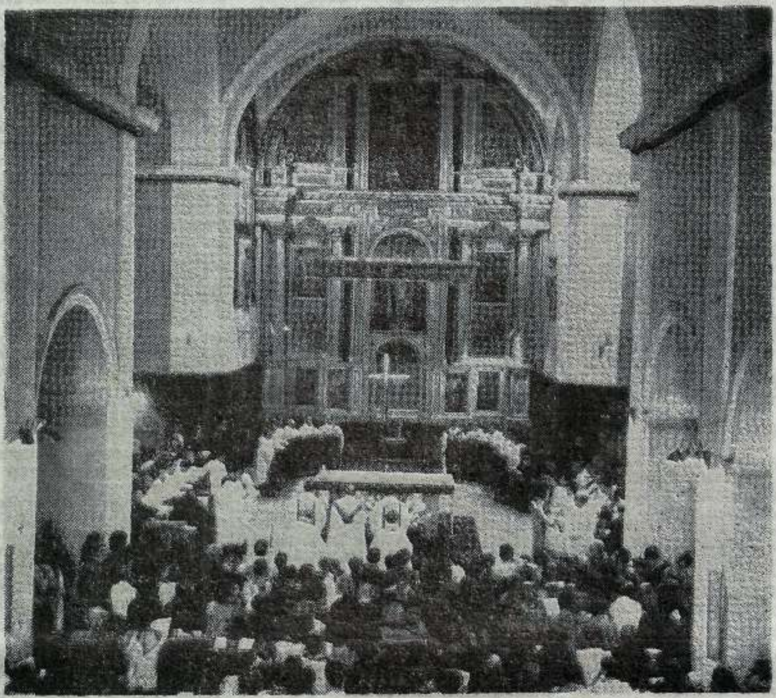

Une zoragarria San Inazio egunekos Lazkao'ko beneditarrantzat ta Euskalerri osoarentzat. Lendik ezagutzen dugu monasterio au, baño orain agertzen zaigu ondo ta sakon zimendu-ta. Abata berriaren sagaratzeak ori esan nai digu. Pake ta egi billa ortaraño iristen diran guztiei, Jainko bizitzaz suspertzen lagunduko diezutela uste dugu.

Zeruko Argia'ren jaiak

Len esan genduan bezela, ZERUKO ARGIA ez da azalduko il onen 27'garrenean. Orrela beteko ditu bere opor edo jaiak.

KONTUZ!

ZERUKO ARGIA'ak bere lanetarako zuan beribilla norbaitek ostu digu. Aren matrikula au zan:

SS 62.125

Norbaitek beribil ori nunbaiten begiztatzen ba-du, abisatu lenbailen guri, zuzenbide ontara:

Donostia, Okendo, 22. — Tel. 26666

Milla esker.

COLON EUSKALDUNA

Paco Vargas'en irizpideak

Esan izan degunean Colón plazentziarra zala, txaintxetan artu izan da, baiña ezta orren txainteta-ko gauza. Larramendik eta Astarloak ongi sustraituak utzi zituzten zela-alako etimolojiak eta istorioak egiteko era. Larramendik naikoa umorekin adierazten zituan bere etimoloji aztarketak eta ezta errez-a igartzea noiz ari zan serio eta noiz broma-pasa. Astarloa berriz beti seriotasunez ta sutsu. Bigarrenak, gaur, parraitzaille geiago duala esango nuke, gure euskal giroaren kalterako noski; bear bada leenengoaren umorezko jarduntza ez ezagutzearren. Dana dala, emen gaude aiengandiko karga astun batekin.

Paco Vargas, "El Hidalgo de Soraluze", Larramendi'ren ezpaletikakoa genduan. Baiña Plazentziako urak kutsatuagoa noski. Larramendi berak ere ez ote zuen plazentziarren baten ikutua? Ez nuke ezetzik esango. Paco Vargas'ek bai.

Asteko, esan deigun ez zala "El Hidalgo de Soraluze", ez Paco Vargas eta ez plazentziarra: Francisco Meléndez omen zuan bataio izena. Alajaiña! Gure gizon au salamancarra zan, naiz Plazentziako izaeraz ondo errotua. Bere aita Plazentziako kaiñoi fabrikara zuzendari etorri zanean, mutiko zalarik, agertu omen zan Soraluze sarrera. Bertan eldu zan, alde au maitatu zuan, euskeraz ikasi zuan ta euskera maitatu zuan. Gaur ere artuko genduke olako asko, emengo bestelako askoren trukez.

Iñoiz pekaturik egin bazuan, emengo interesak defenditze alde izan zan, peccata minuta. Ori ezta ezer, aundi guraz, tikiak zapalduz, egiten diran peccata capital-en onduan. Zerurik bada an izango degu gure gizon au. Gaiñera, len ere, plazentziarrak abillak izan dira zeruan sartzeko, ta bertako eskolia ondo ikasita eroian "Soraluze'ko aitonen semeak".

Euskalerriko istoria, heraldika ta Plazentzia inguruko bazter zulo guziak ongi ezagutzera eldu zan Paco Vargas. Maiz esaten dan bezala, maitatzeko ezagutu egin bear la leenbizi. Ta euskal-seme askoren artean ez degun ejemplua degu Paco Vargas' en. Euskalerriko gauzak eta euskaldun jendea ezagutzeaz bakarrik ez zan konformatu, euskaldun bat geiago izatera biurtu zan eta zerbait eskeindu arte ez zan gelditu. Bere gogoa ta bere onrrautasunetik aparte liburu bat eskeindu zigun: Colón vizcaino Imprenta Comercial Salmantina. Salamanca, *1936). Colón Plazentzian sortua zala agiriak emanaz.*

Au irakurtzean, norbaitzuk, parre egingo dute, baiña aintziñatik dira Italia, Portugal, Galizia ta Kataluiña bakoitzak beretzat artu nairik, ta oraindik iñork agiri zeatzik eman gabe. Beraz, geuk ere zergaitik ez aiek ainbat eskubide? Amerikak, edo orduango Indiak, arkitze aretan Gaztelaniak du, erri bezala, egiazko meritu nagusia. Bakoitzari berea. Baiña, ala ere, iñork ez du defenditu gaztelarra izan zitekeala esanaz, ta gutxiago agiriak emanaz, gaiñerako erriak egin izan duten bezala. Mende onen aurren parteko urte batean alperrik egin zuan Madrilgo "ABC"ek deia, bost milla pestako saria eskeiñiaz Colón gaztelarra zala demostratu zuanari. Lastima, oraindik iñork ezin izandu eraman "ABC"ek antolatutako "kultura" sariketa orren dirurik. Ta, sariketa iriki ta laisterrera, Salamanca-ko au etorren Euskalerrikoa zalaren agiriekin. Euskalerrian

(4'garren orrialdean jarraitzen du)

SORALUZE

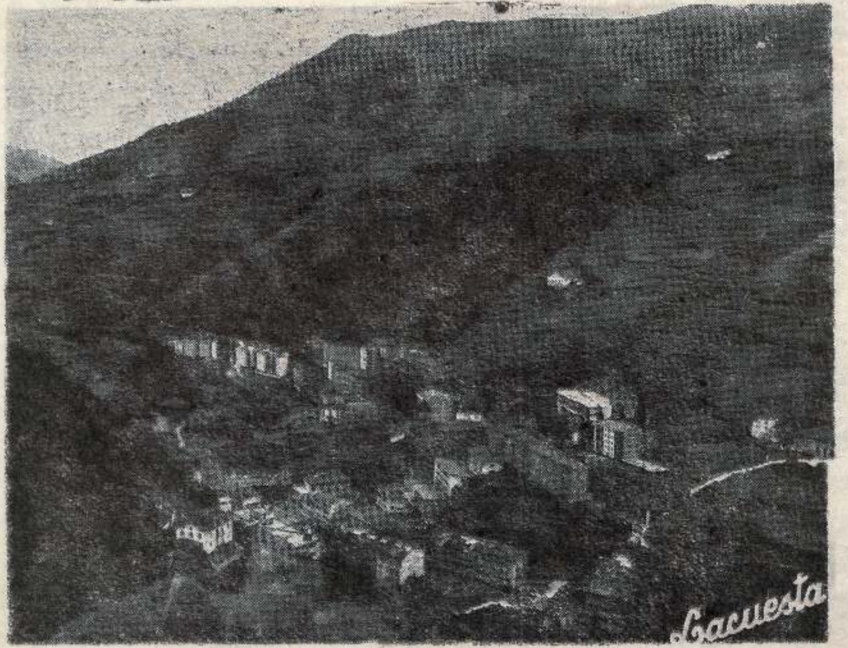

Gaurko Soraluze'n Ikuspegia. Karakate'ko aĺtak gallurreen diraia. Ezin genezake esan asko zabaldu dala gure erria, ez dago toki aundirik egon ere, argazki ontan ikusten dan bezela.

COLON EUSKALDUNA

(1'garren orrialdetik)

Día"n, J. Aitzol'ek egin zion adierazpen eder bat. Au ez bai zan periodista. Nere adinekoak ez degu izan onen idazkiak ezagutzeko aukerarik, baiña guziak Paco Vargas'en liburuari eginikakoaren antzerakoak badira, etzan edozein; zenere Plazentziakoa gaiñera.

EL HIDALGO DE SORALUZE

Azken urte auetan, ta oraintxu, zenbait periodistak idatzi du ontaz. Periodistak ere txantxetan artzekoak dira: ezer jakin ez eta danetarik idatzi bear izaten bai dute. Nik bezala. Orregaitik izan nuen 1964'an euskal periodismoaren "Lauaxeta Saria".

Paco Varkas'en liburua agertu berri, 1936'ko uztaillaren 9'ko "El tzunduna zan. Ta, arrigarria da, gizajoak, zentzugabekoen eskuetan bukatu bearra. Au da mundual

Paco Vargas'ek, "El Día" periodikuan esaten zan bezela, iñoiz ez du umore onik galtzen bere irizpideak aurrera eramateko: ez izenez Kristobal Colón deitzen zan aren egiazko deiturak Maiztegi, Larriategi, Solagoen eta Laskurain omen ziran; Gipuzkoako Plazentziako semea eta ez Lombardiako Plazentziakoa. Anghiera jaunak zion bezala, ta ortik omen dator okerra: bere aita, Txomin Maiztegi'koa oiñaz eta ganboar gerratean il omen zan, bere emazte zan Juana Larriategi'koak orrela adierazi omen zion seme Kristobal'i bere eriotzean; Kristobal umezurtza Getariara joan omen zan bere burua ta bere deitura eskutatu nairik eta "Algarbes" portuges itsas-ontzian sartu; erri-miña biotzean omen zeraman eta Indietarako jira antolatzean euskaldun jendeari dei egin omen zion; Amerika leen aldiz ikustean "Lurra!" esan omen zuan, eta ez "Hurra!", askok dioten bezala; leen mariñelak lurra artzean euskaldun ikurra jarri omen zuan; abar eta abar. Gure aldizkari kaxkarren batek, auek guziak guziak jakitzean atera bear ditu txalapartak. Alajaiñal Ango indiuekin euskeraz mintzatu, txistudanboliñen otsera ezpata-dantza egin, leendik kaikuak ziranak kaikuz jantzi, abar eta abar, "a barbarear".

Aitzol'ek zion bezala, Paco Vargas'i ez omen dio iñork irabazten irudimenez eta umorez. Ezta gutxi. Katalanak, gallegoak, portugesak eta italianoak, gauza berean ez omen dute ainbeste umore eskeiñi. Izan omen diteke norbaitek errazoia izatea, baiña guziak izatea eziñezkoa da.

Colón de Larreategi familikoekin senidetasuna arkitzen du. Milla jirabueltakin etimolojiak bereganatzen ditu, ezkutu bakoitzaren sekretuak agertuaz, ta alde guzietatik errazoiak pillatuaz. Olako gizonik!

Arritzen ez nuana da, Colón plazentziatarra izatera, komedia guzti oien korapilluak berak naita sortu zituala jakitzea. Inguru onetan amaika komedia egin bear izaten da krisis denboretan iraun al izateko. aGiñera, Colón plazentziatarrak, ez eukan errazoiaren faltarik mundu onetako istoria tristeari modu orretan adarra joteko.

Dana dala, Paco Vargas'i borondate ona etzitzaion falta. Liburuak bestelako gauza on asko ta ikaspide on ditu. Baiña ikaspiderik onenak egilleak bere bizitzarekin eman zuena izan zan. Erbestetik gure errira sartu diran gizonik onenetako bat bai noski. Erri mintzairari ta erri-giroari loturik bizi izan omen zan, bere lagunik onenak euskera ta euskal-kultura maite zituenak ziralarik. Ta, berak meritua bazuan ere, Plazentziak ez gutxi, aren biotza irabaztean. Moduz irabazi ere, bere buruari "Soraluze'ko aitonen seme" jartzeko. Kostako zaigu giro berdiña lirtzea, zeren ura bezelakoak ez ekarren euskeria erortzea, ta bai jasotzea. Beraz, nun da gure lotzea? Geroari begiratuaz, or dago Colón'en arraultzea.

JUAN SAN MARTIN

ARANA AGIRREZABAL'DAR FELIPE

«ARAS» LANTEGIAK

Alien moteko torioju bereziak — Burni ta metalezko zatiak sailka — «Din» ereduak — Neurri justuko torlojoak

Recalde, 35 Urrutizkiña 751172

—— SORALUZE ——

Plazentzi Salgai Alkartasuna

JATEKOAK - MERKATARITZA - OKINDEGIA

Arrate, 4 Urrutizkiña 751120

—— SORALUZE - PLAENTXI ——

Soraluze'n Andra Mari

Zerbeitegatik dala orbesteratu ondoren lenago errian itxu ta otz agertzen zena inguratzen zun erri kutsu ortan berdin jarraitzen badu entzungor, ez badu nabaitzen bizitzaren zati bat urruti utzi zula, euskal izatea-nortasuna mamindu zituan gizarte ta txokoa ez baditu gutxitzat joten esan ginteke, zoritxarrez, gizon orren biotz malkoak, egiz, legortu direla. Aberaskitze baten jabe izan liteke ainbat konturatzeke mundu guzia aberats edo antzeko dela uste izanik, baña aberastasun ortatik beartsu edo pobre izatera amildu ta litekena al da ez konturatzea batetik bestera dagon aldiaren aundia. Osasuna bera ere aberaskitzarik aundiña dugu, beraren jabe geran bitartean, egitz, ez diogu arreta aundirik ematen eta galtzean, gaixo izatean orraitiok gizonaren oarmenak zutinik badira oartu bear zerbait aundi ta bear-bearreko galdu dugula.

Soraluze txiki ta guztiz langille or dugu tinkatua zulo batean beraren oñetan ibaia itsasoruntz doala. Inguratua lurrez eta mendiz eguzkiaren zirrintak neke batean sartuko edo ez, bestalde euri zaparrada, ore ta aize ziteiak noizbeinka ongi laztantzen badute ere ez uste izan erritarren osasuna, dakigunez beiñipein, makalagoa dala beste edozein errietakoa baño. Eta doairik badu zoriontsu izateko baldin lenago norbaitek sensunez esanai bekoki eman bear badiogu. Erriko ilterria edo kanpusantua begi aurrez ikusteko edo menperatzeko mendizke tontor baten jabe du erria, zoriñeko erria. Orreta ere jabe gera biñiziko ongien, Zeleta inguruko lurrak begi mende izateko badgu tontorrik. Kanpusantua esku barruan bagenu antzo dugu aurrez; guresoen gorputz kabia, erriaren aldez langille onak izan diratiena ta lagun maiteen oroipenik esko gordetzen digun lur santua.

Kanpai otsak ere besteak ez bezelako berbetia dute gure txokoan eta zein aundi-aundirik zeatz jarduten duten gertaldi bakoitzari bere doñoa emanaz. San Andres baillerako kanpaitxoak emeki-emeki ore zaparrada datorrela diñosku parrokiko kanpai aztunak jabetu arte. Su kanpaiak lo-zorrotik esnarazi gaitu, eriotz aldian gizonezko, andra ala umea dan aditzen ematen digu betiko aldendu zaigunaren otoiz bat eskatuaz. Meza kanpaiak bartaratzeko ordu-orduan zerala oroitua eta abar.

ANDRA MAI dugu erriko jai nagusia, urtean bein murgiltzen zaigu erria jai aundietan. Ez uste izan gero Andra Mari jaiak ezebezaren urrengoak diranik Soraluze'n. Auzo errietakoak zerbait baziren ere ez gendun uste geure gaztaroan etxekoak beste ziranik, orraitiok egia esan koskor giñala or Bergara'ko Paskua jaietako puxika zarata oiek irabazten gindu-zen. Oztantzean Sanjoanak, Bartolome ta Sanmarzialak berak ere geure erriko xaixerekin konparetzeko ez genitun. Eta orrela bizi giñan zoriontsu norberan opillari su emanaz. Iru igeisero genitun errian ta bazekiten ongi etxekoandreak aurreko illabetetan ematen zioten neke ta lana zenbaterañokoa zan, eziñekoa ba etxeak apaintzeke Andra Mari jaietan inbitauak ekarri. Eta dainera eldu eziñik azkenean potiak eta brotxak etxekoandren esquetan ipiñi bearrian ziran.

Erri langillea benetan, garbi larregik urte txarrik ez badaker ere orraitio lan larregi egiten zala eta gaurkoz oraindik geiago egiñaz jarraitzen dun iritziko era. Sasoi batean kañol fabrikako langille izatea andregai edo nobia lortzeko ateak irikitzeko eskuan giltzak eukitzea beste zendun. Ortik kanpo errentero usaiña edo izan ezik...

Orrek erakusten digu andregai zuhurrak genduzela bada etxeko zorionaren oñarritzat lenengo lana ongi aseguratzea jotzen zuten. Baña egunero-egunero ainbeste lan egiteak berakin du alderdi okerra ere. Noiz artu bear du ordu bete bat bakarra ere gazteak jakintza mailari dagokiona emateko. Ikastolan doidoi ikasitako gauza gutxia geitzeko ta zabaltzeko bere denpora ta umorea bear du ta lanean ordu luzetan zanpatua danak ez bat eta ez beste ez du.

Bitartean orrela gelditzen giñan billutsik jakintza maillan, erdi jantzita edo batere jazteke. Urteak joan ondoren obeto ikusten zer komeni zaion erri bati norbera gazte txoriburu dan bitarte baño.

Gurea bezelako erri baten gazte bat bakarra ez litzateke gelditu bear ogibide edo ofizio bat ongi ikasi barik. Erritik kanpo nunai, ikasitako ogibide orrekin bere burua patxaran dula bizitzari arpegia alxa emateko eran. Lantegietako uesabak ortarako euren irabazi onaren koxka bat aldendu bear, Udalak erri maitasunez bertako semeen etorkizunari begiratuaz eta sendietako guraso xorta bat irurok ongi alkartuta zuzuntza bikain batekin burututa liteken egitekorik bearrekoena egiña litzateke.

Lanean zartu ta oindiño ere ofizio jator bat ikasi ez, ori ez da patxarazko etorkizuna. Badakigu bein Marino pelotariak, irtera bizi- biziak zituan orrek arpegira zer bota zigun; Plentxian biargin baño obe dok Bibar'ren obrero paraua izan.

Berusna kenduta alaz ere gelditzen zaigu or egi erdi bat, nunbait biargin merkian giñala geure zalaparta ta guzi ta biar edo etsiko probetxu gutxikin.

Soraluze'k langille artu emonian zer ikusi aundia Eibar'rekin. Biargin arazo ontan zor aundia diogu. Arikitxaneko denda aundia izan ez balitz aun jabetu plaentxiatarrak bearreko genduzen tresna guziekin. Adar jotzaille itzalak eibartar onek baña plaentxiatarren tartian be mutu ta motel gutxikin tope egiten zuten. Asko zor diogula eibartarrei ta norbaitek belarrira ez bazan be laster esango zizun, da Sagar errekako urak, geure loiña-xargu ta barbuak aitzakotzat artzeko ez al dira ala?

Eta egun abetan norbaitek esana ta esana ez bada be ala gelditu dedilla, beti ondo konpondu geranez konseju on bat emon bearrian gera eibartarreri. Oraintxe umautako anteojuak erosi bearrian zerate zeuen onerako ba Plasnxtian egin daben zubi barriak darolazen argiak bat-batian piztutzian Unzaga plazan bertan be zartateko gogorra emongo ei dabe argi orren bristariak.

Erri langille ta esaera zorrotzekoak, uie artzaille ta erantzun bizkorra aoz zintzillik daramatenak. Donostiar Etxaide'k San Martin eibartarrak geienbat jaso dituzte eztenkada oietatik. Millesker. Orrela izan eta bertsolaririk ez, ez arrigarri ori zergatik ote da adiskide San Martin. Ez badigu norbaitek esaten ensayuak egiteko taberna zulorik ez dala edo...

Erbestean bizi danarentzat jator batekin alkartzea baño erregalo oberik ez. Auntza larrera bezela alakok edo bestelakok euki eban ateraldiren bat beriala. Alkar ikuste oietako baten Erratxu zarra genduan gogoan. Erratxu zana guziok ez ba izen eun kiloko ta erdi inguru zan. Kale barrenean zear gabaz etxeruntz zijoala plaza zarrean gazte gordin arrosko batzuk jardunian probarri ondoan.

—Mutiliak Erratxu zarra datok. Adarra jobiaetzau. I, Erratxu, ointxe geuazen pensatzen ik probarrixau bizkarrian eruango ote duan edo...

—Ba mutillak, ez jakin ikusteke. (Eta Erratxuk txamarria kendu, bizkar gañian toloztuaz ipiñi ta makur-makur egindа)

Ia benga-benga ointxe bizkarrera.

Andre Mari jai abetan biotz-buruz erri barna dan onek zoriontsuak opa dizkitzute biotz-biotzez.

ALDERDI'TAR ANDOLIN